

EKSPANSJA I ZNACZENIE SZWECJI W DZIEJACH EUROPY OD XVI DO XVIII WIEKU

EXPANSION AND SIGNIFICANCE OF SWEDEN IN THE HISTORY OF EUROPE FROM 16TH TO 18TH CENTURY

Kamil Gos

ABSTRACT

This work presents Sweden and its route from a country subject to Denmark through a Baltic power which the entire Europe had to reckon with up to destroyed by wars and internal instability shadow of its former glory.

The work presents events from the history of this nation which led to the rise of the European power whose sovereigns wanted to make the Baltic their internal sea, so called dominium Maris Baltici. Here chosen historical figures have been shown: Swedish kings, leaders and politicians, many bright and ambitious people leading their Swedish motherland to countless victories, as well as incompetent and incapable men who wasted opportunities provided by their predecessors.

The process of creating Swedish military power is shown as well as an attempt to analyze the fall of the Swedish empire, which was a sudden, unexpected event surprising everyone living on the old Continent in those times.

This work is based on scientific studies: D. Carpanetto and others (red.), *Historia powszechna*, t. 12 and 13, Novara 2007, M. Markiewicz (red.), *Historia Polski 1492–1795*, Cracow 2002., Z. Wójcik (red.), *Historia powszechna XVI–XVII wieku*, Warsaw 1999.

Słowa kluczowe: dominium Maris Baltici, wojny inflanckie, wojna trzydziestoletnia, ekspansja

Key words: *dominium Maris Baltici, Livonian Wars, The Thirty Years' War, expansion*

Kamil Gos, I Ogólnokształcące Liceum Akademickie im Janiny Kossakowskiej-Dębickiej w Kielcach

Opiekun merytoryczny/*Guardian substantive*: mgr Rafał Świeczko

Wprowadzenie

Szwecja to kraj zajmujący tereny większej części Półwyspu Skandynawskiego, na którym – zwłaszcza na północy – panują niesprzyjające warunki klimatyczne. W czasie swej bogatej historii doświadczył zarówno wielu wzlotów, jak i upadków. Szwedzi są potomkami rozszlaniwionych w świecie wikingów, którzy żyli na tamtych ziemiach we wczesnym średniowieczu. Zjednoczone państwo szwedzkie powstało w połowie wieku XII, pierwszym dokumentem potwierdzającym jego istnienie jest dekret papieski z 1164 roku. Ustanowił on arcybiskupstwo w Uppsali.

Do przełomu XIV i XV wieku Szwecja nieustannie była pogrążona w wojnach domowych i konfliktach między władcami a szlachtą. W 1397 roku Eryk z Pomorza został koronowany na króla Danii, Szwecji i Norwegii, co zapoczątkowało istnienie Unii Kalmarskiej, która przestała obowiązywać dopiero w pierwszej połowie XVI wieku. Ostatni okres trwania unii charakteryzował się ciągłymi konfliktami między Szwecją a Danią. W roku 1501 możni do niedawna popierający króla duńskiego Jana (Hansa) z Oldenburga, syna Krystiana I, nieukontentowani sposobem sprawowania przezeń władzy, odebrali mu ją i uczynili Stena Sture Starszego ponownie regentem Szwecji. Nie po-

został on jednakże nim zbyt długo, gdyż zmarł w roku 1503, a regentem został Svante Nilsson Sture. W trzy lata po wyborze Svantego rozpoczęła się kolejna wojna, tym razem Szwedów wsparła Lubeka. Nie była ona jednak udana i Dania zmusiła sprzymierzone państwa do zapłaty kontrybucji na mocy traktatu z Malmö, podpisanego w 1513 roku. Jeszcze w czasie trwania wojny zmarł ówczesny regent, jego stanowisko miał przejąć popierający unię Eryk Trolle, jednakże Sten Sture Młodszy przeprowadził zamach, którego wynikiem była jego regencja. Kolejne lata to konflikt między regentem a formacją prounijną, której przewodził arcybiskup Gustawa Trolle. Skutkiem tego było usunięcie w 1517 roku ze stanowiska, a następnie uwięzienie tego ostatniego pomimo zbrojnego wsparcia Danii. W roku 1520 armia króla Krystiana II wkroczyła do Szwecji w ramach kary papieskiej za złe traktowanie sługi bożego przez jej władze. Regent został śmiertelnie ranny podczas bitwy przeciwko Duńczykom. Zwycięzca w zamian za obietnicę amnestii i ustanowienia konstytucyjnych rządów został uznany królem przez radę szlachecką. Krystian II złamał jednak te obietnice, koronował się na dziedzicznego monarchę i wymordował 82 popleczników Sture'a. Wydarzenie to przeszło do historii pod nazwą „rzezi sztokholmskiej” (krwawej łaźni sztokholmskiej). Gustaw Waza będący od rokowań z 1517 roku zakładnikiem duńskim, uciekł z więzienia i zbiegł do Szwecji. Zaczął organizować kolejną rebelię w Dalranie. Wiosną 1521 roku zebrana przez Gustawa armia pokonała Duńczyków, co sprawiło, że do buntu dołączyła szlachta, Waza został regentem. W następnym roku przekonał Lubekę do pomocy Szwedom. W 1523 roku szlachta duńska usunęła Krystiana z tronu i wybrała Fryderyka z Holsztynu-Gottorpu. Trzy miesiące po tym wydarzeniu Gustaw Waza został ogłoszony królem Szwecji, a Unia Kalmarska przestała istnieć. Wojna zakończyła się w roku następnym. Jako niepodległe państwo z nową dynastią Szwecja rozpoczęła budowanie swej potęgi.

Panowanie Gustawa I Wazy to pomyślny okres w dziejach jego kraju. Król po wstąpieniu na tron rozpoczął proces przywracania znaczenia politycznego szwedzkich monarchów, m.in. poprzez centralizację administracji. W 1527 roku na zebraniu możnych w Vasteras zdołał skonfiskować ziemie należące do kościoła rzymskokatolickiego. Zachęcał również do popierania nauk Marcina Lutra. Tereny należące bezpośrednio do korony wielokrotnie się, co powiększyło majątek państwa. Wkrótce luteranizm został przyjęty jako oficjalna religia. Wciąż jednak Szwecja była podległa ekonomicznie Hanzie, której pomoc w wojnie o niepodległość kosztowała ją duże przywileje dla han-

zeatyckich kupców i równie wielkie koncesje dla Lubeki. Okazja do pozbycia się tego problemu pojawiła się, kiedy zmarł władca Danii, a jego miejsce zajął w 1534 roku jego syn Krystian III. Hanza próbowała z powrotem osadzić na tronie duńskim zdetronizowanego ponad dziesięć lat wcześniej Krystiana II. Szwecja opowiedziała się po stronie nowego króla, a armia hanzeatycka została przez nią pokonana. Na mocy traktatu pokojowego z 1536 roku wymóg płacenia koncesji dla Lubeki został umorzony, a przywileje zniesione. Zwiększyło się w ten sposób znaczenie państwa Gustawa, gdyż do jego kraju poczęli przybywać nowi handlarze. W 1544 roku ustanowił monarchię dziedziczną oraz przyspieszył proces przejmowania ziem w ręce królewskie. W polityce zagranicznej król zmierzał do ustanowienia bezpośrednich szlaków handlowych do Rosji. Dążył w ten sposób do zmniejszenia wpływów niemieckich Inflant, które pośredniczyły w wymianie. Zmarł w roku 1560. W XVI wieku pieniądź dopiero pojawiał się w Szwecji, więc wiele opłat było uiszczanych w naturze, używano ich np. do wyżywienia i ubierania wojska. Gustaw I Waza jest bardzo słusznie uważany za twórcę organizmu państwowego Szwecji, często angażował się w sprawy administracyjne i organizacyjne osobiście. Zawdzięcza mu się również stworzenie silnej armii i marynarki wojennej.

Po śmierci króla władzę w królestwie przejął jego najstarszy syn – Eryk XIV. Jednakże Gustaw w testamencie przekazał tytuły książęce jego braciom, dawały im one możliwość wpływania na politykę wewnętrzną państwa. Taki stan rzeczy nie odpowiadał nowemu królowi, który zmusił braci do wyrzeczenia się władzy przez podpisanie traktatu w Arbodze. Jego starania przejęcia kontroli nad wymianą handlową wschód-zachód doprowadziły w 1561 roku do włączenia Estonii w obręb Szwecji. Rozpoczęła się tym samym walka o Dominium Maris Baltici, czyli zdominowanie Morza Bałtyckiego. Działania te nie spodobały się Rosji, która chciała Inflantów dla siebie, Danii, która nie mogła pozwolić na wzrost potęgi Szwecji, jak i Rzeczpospolitą. Doprowadziły one w końcu do wybuchu Pierwszej Wojny Północnej między Polską, Danią i Lubeką a Szwecją w 1563 roku. Trwała 7 lat i przyniosła zniszczenia ziem szwedzkich na wiele lat. Zakończyła się w 1570 roku pokojem w Szczecinie, który nie przyniósł żadnych zmian terytorialnych (Markiewicz 2006). Szwecja musiała jednak zapłacić okup za zdobytą przez koalicjantów twierdzę Alvsborg. Eryk XIV został jeszcze przed zakończeniem działań wojennych oskarżony o obłąd przez możną szlachtę, po tym jak własnoręcznie zabił kilkoro arystokratów. Następnie zdetronizowano go w 1568 roku, a królem został jego

brat Jan (D. Carpanetto i in. 2007). Eryk zginął w lochach otruty najprawdopodobniej na polecenie nowego monarchy. Najstarszy syn Gustawa I nie dodał znacznego wkładu w rozwój wewnętrzny państwa, gdyż cała jego polityka opierała się na próbie ekspansji i zdominowania handlu bałtyckiego. Zaowocowało to jednak przyłączeniem do Szwecji Estonii, a więc poszerzyło zakres wpływów młodego imperium.

Rządy nowego władcy, który przyjął imię Jan III, charakteryzowały się w znacznym stopniu konfliktami wewnętrznymi. Pierwszym z nich był spór o powiększenie władzy i wpływów rady możnych. Kolejną stroną było duchowieństwo luterzańskie, któremu nie podobały się starania króla dotyczące przywrócenia obrządku katolickiego. Jego postawa religijna była w dużej części determinowana przez żonę, którą była Katarzyna Jagiellonka, siostra Zygmunta II Augusta. Konflikty te przeszły na konto jego syna Zygmunta III, który będąc już królem Rzeczypospolitej od 1587 roku odziedziczył tron szwedzki po śmierci swojego ojca (1592) (ibidem). Zdarzeniem, które nosiło znamiona buntu przeciwko władcy był nielegalnie zwołany Riksdag (parlament szwedzki), który udzielił poparcia stryjowi monarchy Karolowi Sudermańskiemu. Zygmunt zebrał armię i wyruszył do Szwecji zaprowadzić porządek. Mimo początkowych sukcesów (w tym zajęcie zamku sztok-

holmskiego przez Jana Łaskiego) poniósł klęskę i opuścił kraj, ignorując warunki podpisane ze Szwedami. W roku 1599 został zdetronizowany, a w następnym roku władcą obwołano Karola (ibidem). Zygmunt ogłosił włączenie Estonii do Rzeczypospolitej i rozpoczęła się wojna. Wojska szwedzkie radziły sobie dobrze aż do bitwy pod Kircholmem w 1605 roku, kiedy to zostały całkowicie rozbite (Markiewicz 2006). Karol IX Sudermański próbował po zakończonej wojnie bezskutecznie osadzić na tronie Rosji swojego syna Gustawa (D. Carpanetto i in. 2007). Jego walki na wschodzie zostały jednak przerwane przez tzw. wojnę kalmarską z Danią w 1611 roku. Niestety zmarł tego samego roku, a władzę po nim przejął małoletni jeszcze Gustaw Adolf. Wojna zakończyła się pokojem w Knared w 1613 (ibidem).

Nowy król Gustaw II Adolf przejął obowiązki monarsze dopiero w kilka miesięcy po śmierci ojca, władzę w tym czasie sprawował Axel Oxenstierna. W czasie jego panowania znacznie wzrosła pozycja Szwecji na arenie międzynarodowej. Zbudował on również potęgę nowej, stałej armii szwedzkiej, która przyniosła mu wiele zwycięstw w przyszłości. W 1617 roku zakończył wojny z Rosją traktatem stołbowskim, na mocy którego Szwecja uzyskała Ingrię i Keksholm, co było kolejnym krokiem do osiągnięcia dominacji nad Morzem Bałtyc-

Fot. 1. Bitwa pod Kircholmem, Pieter Snayers

Photo 1. Battle of Kircholm, Pieter Snayers

Źródło/ Source: <https://www.google.pl/search?scient=psyab&site=&source=hp&q=Bitwa+pod+Kircholmem+Pieter+Snayers+&btnK>.

Fot. 2. Gustaw Adolf pod Breitenfeld, Johann Walter

Photo 2. Gustaw Adolf at Breitenfeld, Johann Walter

Źródło/Source: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Gustave_Adolphe_at_Breitenfeld-Johann_Walter-f3706497.jpg.

kim. Rozgorzał na nowo konflikt z Rzeczypospolitą, Gustaw zdobył w 1621 roku Rygę (Markiewicz 2006), a 4 lata później Inflanty. Na mocy pokoju z Altmarku w 1629 roku przyznano Szwecji Liwonię i wiele miast Prus Wschodnich (ibidem). W międzyczasie pod jego rządami rosła ekonomia Szwecji. Król dbał o rozwój przemysłu i handlu, a co za tym idzie – również floty handlowej. Ustanowił nowy kodeks, a Axelowi Oxenstiernie powierzył urząd kanclerza.

W 1630 roku Szwecja przystąpiła do wojny trzydziestoletniej po stronie protestantów. Władca podjął tę decyzję zarówno z pobudek religijnych, jak i politycznych. Chciał bowiem osłabić Rzeszę na tyle, by nie mogła być dla Szwecji zagrożeniem. Armia szwedzka rozpoczęła działania wojenne od lądowania na wyspie Uznam oraz zdobycia Szczecina. Po zajęciu Pomorza armia Gustawa ruszyła na południe i stoczyła zwycięską bitwę pod Breitenfeld (17 sierpnia 1631) przeciwko wojskom dowodzonym przez sławnego bawarskiego dowódcę Johana von Tilly (Carpanetto i in. 2007).

Niepowstrzymani Szwedzi postępowali w głąb Niemiec, zdobywając takie miasta, jak Mainz czy Frankfurt nad Menem. Po zdobyciu przez Gustawa Monachium – stolicy Bawarii, w 1632 roku doszło do bitwy pod Lutzen. Naprzeciwko stanęły oddziały prowadzone przez Albrechta von Wallensteina, bitwa zaowocowała ważnym taktycznie zwycięstwem Szwecji, ceną jaką przyszło jednak Szwedom zapłacić, była śmierć króla w walce (ibidem).

Kanclerz królewski kontynuował działania wojenne z pewnymi sukcesami aż do wielkiego starcia pod

Nordlingen (1634), gdzie armia szwedzka została pokonana przez wojska cesarskie i hiszpańskie. Rozbite wojska Szwecji wróciły na północ. Faza zmagania w wojnie trzydziestoletniej, w której znaczną rolę odegrała Szwecja (1630–1635), została ochrzczona mianem okresu szwedzkiego (ibidem). W wyniku pokoju westfalskiego państwu rządzonemu wtedy przez córkę Gustawa Adolfa Krystynę przyznano większość Pomorza, Bremę, Verden, Wismar oraz kilka mniejszych obszarów, odebrano mu jednak zwierzchnictwo nad polskimi miastami portowymi. Pozycja strategiczna Szwecji zmieniła się ogromnie, stała się ona teraz dominującą potęgą na Bałtyku, a jej granice rozrosły się do jednych z największych w historii jej istnienia.

Faktyczną władzę po ojcu Krystyna przejęła dopiero po osiągnięciu 18 roku życia to jest w 1644. Obiecała wyjść za Karola Gustawa, palatyna Dwóch Mostów, nie spełniła jednak obietnicy. Koronowała się dopiero w roku 1650, a cztery lata później abdykowała na rzecz niedoszłego męża, przeszła oficjalnie na katolicyzm i wyjechała do Rzymu (ibidem). Była ona ostatnim władcą z dynastii Wazów. W 1655 roku nowy król Karol X Gustaw wyprawił się do Rzeczypospolitej, uwikłanej już w konflikt z Rosją i powstaniem Chmielnickiego, zainicjowało to rozpoczęcie drugiej wojny północnej, zwanej potopem szwedzkim. Oprócz możliwości wykorzystania słabości Polski zaistniały także inne przyczyny wybuchu wojny. Były nimi np. kontynuowanie starań Szwedów o uczynienie Morza Bałtyckiego swoim morzem wewnętrznym, ale także używanie przez władców polskich tytułu króla Szwed-

Fot. 3. Śmierć Gustawa Adolfa pod Lützen, C. Wahlbom
 Photo 3. *The death of Gustav Adolf at Lizen*, C. Wahlbom
 Źródło/Source: <http://stylowi.pl/18838552>

cji. Wojska szwedzkie atakujące zarówno z Pomorza, jak i Inflant osiągały ogromne sukcesy. Padła Warszawa i Kraków, a Karol Gustaw podpisał z elektorem brandenburskim Fryderykiem Wilhelmem traktat królewiecki, na mocy którego ten drugi przechodził pod zwierzchnictwo Szwecji. Sukcesy najeźdźców zaczęły jednak się zmniejszać i choć zwyciężyli w wielkiej, trzydniowej bitwie pod Warszawą, stracili przewagę przez zmiany w sojuszach. Jako pierwsi przeciw Szwed-

cji wystąpili Rosjanie, którzy przerwali działania wojenne z Rzeczypospolitą. Kolejnym ciosem było dołączenie do walk Austrii i Danii, a na domiar złego brandenburski sojusznik opuścił Szwedów. Karol Gustaw był jednak w stanie brawurową kampanią pokonać Duńczyków i odebrać im pozostałe tereny za cieśninami Sund i Kattegat. Jednym z przełomowych momentów wojny było oblężenie Jasnej Góry, która pozostała niezdobyta mimo ogromnych starań armii Karola.

Fot. 4. Obrona Jasnej Góry, Januare Suchodolski (fot. Domena Publiczna)
 Photo 4. *Defense of Jasna Gora*, Januare Suchodolski

Walki te miały również charakter ideowy, ponieważ protestancy Szwedzi chcieli złupić klasztor katolicki, zwycięstwo zaś umocniło wiarę w zwycięstwo wśród Polaków (Markiewicz 2006).

Wojska szwedzkie coraz bardziej cofały się pod naporem armii sprzymierzonych, jednak na pomoc Szwecji przyszła Francja, która przyczyniła się do podpisania pokoju w Oliwie w 1660 roku. Podczas rokowań zmarł Karol X Gustaw, co ułatwiło pertraktacje koalicyjantom. Zmianami terytorialnymi były zdobyte już na Danii Skania, Halland, Blekinge i Bohuslan. Mimo zakończenia wojny innego, niż planował król, Szwecja zdobyła duże ilości dóbr, rabując Rzeczypospolitą.

Miejsce zmarłego króla zajął jego czteroletni wówczas syn Karol. Podczas długiej regencji w kraju znacznie zwiększyła się władza możnych, którzy raz jeszcze mieli w posiadaniu większość ziem państwa. Wysokiej szlachcie przewodził kanclerz Magnus Gabriel De la Gardie, ich wpływy były tak duże, że mogły zagrozić stabilności królestwa. Karol XI w 1672 roku, w wieku lat 17, poprowadził ofensywną wojnę przeciwko Danii, która zakończyła się jednak bez zmian terytorialnych w 1679 roku. Zaczęła się wtedy ujawniać słabość polityczna Szwecji, która w coraz większym stopniu polegała na swoim sojuszu z Francją. Król stanął teraz przed niezwykle trudnym zadaniem uzdrowienia ekonomii i administracji państwa. W 1681 roku zerwał ścisłą współpracę z Francją, a zamiast tego skupił się na rozwoju handlu, a więc stworzył przymierze z od-

daną temu samemu celowi Holandią (D. Carpanetto i in. 2007). Karol XI zdołał wprowadzić monarchię absolutną, opartą na konsensusie parlamentarnym. Wprowadził wiele reform polepszających sytuację ekonomiczną kraju. Dzięki nim był w stanie nie tylko na nowo wyszkolić i uzbroić silną armię, ale także zbudować potężną marynarkę wojenną. Wszystkie te działania sprawiły, że Szwecja nie była już uzależniona od pomocy sojuszników. Do końca swoich rządów w roku 1697 znacznie wzmocnił kraj wewnętrznie, odzyskał sprzedane szlachcie ziemie i nagromadził duże rezerwy w skarbie państwa. Szwecja zmieniła swoje nastawienie z bardzo agresywnego i chęci dominacji na stabilne i pokojowe.

Po śmierci króla władzę w kraju przejął jego syn Karol XII. W 1700 roku Rosja, Rzeczypospolita i Dania utworzyły ligę antyszwedzką w celu odebrania jej dawnych zdobyczy (ibidem). Mocarstwa te nie były zadowolone z potęgi Szwecji, a Rosjanie chcieli dodatkowo odzyskać dostęp do Bałtyku. Również Saksonia, o której interesy troszczył się ówczesny król Polski, miała swój wkład w zaognienie sytuacji, chcąc przejąć dla siebie Inflanty. W ten sposób doszło do konfliktu zbrojnego zwanego Wielką Wojną Północną. Mimo inicjatywy koalicjantów król szwedzki zdołał błyskawicznie przeprowadzić udaną inwazję w pobliże Kopenhagi i zmusić Fryderyka IV do zrzeczenia się roszczeń o Holsztyn-Gottorp. Następnym znacznym zwycięstwem było zniszczenie armii rosyjskiej w bitwie

Fot. 5. Narwa, Gustaf Cederström

Photo 5. Narva, Gustaf Cederström

Źródło/Source: [https://pl.wikipedia.org/wiki/Narva_\(obraz_Gustafa_Cederstr%C3%B6ma\)](https://pl.wikipedia.org/wiki/Narva_(obraz_Gustafa_Cederstr%C3%B6ma))

pod Narwą (Markiewicz 2006).

Po starciu skierował swój wzrok na Rzeczypospolitą, przeciwko której przeprowadził kilka udanych kampanii. Opanował ją i w roku 1704 roku zdetronizował Augusta II, osadzając na tronie polskim swojego popiecznika Stanisława Leszczyńskiego (ibidem). W 1708 roku rozpoczęła się ofensywa Karola XII na Rosję, ta jednakże miała dużo czasu, aby zreorganizować swoje wojska i przygotować się na uderzenie. Kampania okazała się serią nieszczęść – od niesprzyjających warunków po błędy w ocenie taktycznej sytuacji. To właśnie podczas jej trwania rozpoczęła się mająca uniwersalne zastosowanie tradycja metody spalonej ziemi. Dzięki niej armia szwedzka pozbawiona zaopatrzenia musiała zrezygnować z marszu na Moskwę i została zepchnięta na Ukrainę. Tutaj wojska Karola XII zostały rozbite pod Połtawą w roku 1709, jego oddziały były zmęczone, miały słabe zaopatrzenie, a w dodatku 3 razy mniejszą liczebność od wojsk cara Piotra I. Po bitwie król uciekł do Turcji, gdzie został aż do 1714 roku. Władca Szwecji zginął podczas oblężenia jednej z przygranicznych fortec norweskich (1718), a jego śmierć zakończyła erę świetności kraju. Na mocy traktatu z Nystad (1721) Szwedzi stracili Ingrię, Estonię i Inflanty na rzecz Rosji, Verden i Bremen na rzecz Hanoweru oraz Holsztyn-Gottorp na

rzecz Danii. Po tej wojnie Szwecja straciła ogromnie na znaczeniu i sile, a jej miejsce dominującego państwa na Bałtyku zajęła Rosja.

Z powodu braku dzieci przez Karola XII na tronie zasiadła w 1718 roku jego siostra Ulrika Eleonora, która jednak po dwóch latach abdykowała na rzecz swojego męża Fryderyka z Hesji. W tzw. okresie wolności rola króla została znacznie ograniczona na rzecz parlamentarnej władzy możnych. Powstało coś w rodzaju systemu dwupartyjnego składającego się z „Czapek” i „Kapeluszy”. Władzę do 1738 roku sprawowali ci pierwsi, a ich polityką było nieprovokowanie Rosji. Po nich główną rolę przejęli „Kapelusze”, którzy rozpoczęli zacieśnianie relacji z Francją, od której chcieli uzyskać środki do walki z Rosją. Wojna z tą ostatnią wybuchła w roku 1741 i trwała do 1743. Rosjanie zdolali okupować tereny Finlandii i odebrali Szwecji kolejny fragment jej ziem na północny zachód od St. Petersburga. Władze szwedzkie wzięły też udział w wojnie siedmioletniej przeciwko Prusom (lata 1757–1762). Konflikt nie przyniósł Szwecji żadnych korzyści, a jedynie duże straty w ludziach i pieniądzu. Po wojnie państwo w wyniku złego zarządzania i nieostrożnej polityki dodrukowywania pieniądza popadło w kryzys i wielką inflację (D. Carpanetto i in. 2007).

Fot. 6. Bitwa pod Połtawą, Pierre-Denis Martin

Photo 6. Battle of Poltava, Pierre-Denis Martin

Źródło/Source: <https://www.google.pl/search?q=Po%C5%82tawa+Pierre-Denis+Martin+obraz&tbm>

Sytuacja zmieniła się, kiedy w 1771 roku zmarł król Adolf Fryderyk, a na tron wstąpił Gustaw III. Z wsparciem finansowym Francji zdołał on przygotować i przeprowadzić bezkrwawy zamach stanu, dzięki któremu ograniczył władzę parlamentu, a powiększył królewską. Wprowadził wiele reform socjalnych, mających na celu polepszenie sytuacji najbiedniejszych i zmniejszenie bezrobocia. W 1785 roku w odpowiedzi na rosnące niezadowolenie i coraz większą opozycję król rozpoczął wprowadzanie absolutyzmu. Rozwiązał parlament, który sprzeciwił się jego woli, i w 1788 roku wziął udział w wojnie przeciwko Rosji w celu odzyskania ziem fińskich (ibidem). Nie powiodła się ona, lecz król wykorzystał zdradę swoich szlachciców, aby w parlamencie z poparciem niższych klas społecznych pozbawić jej wpływu na państwo. W ten sposób Gustaw III stworzył monarchię absolutną. W 1792 roku władca został śmiertelnie ranny przez jednego z możliwych podczas balu przebierańców (ibidem), w przededniu okresu napoleońskiego. Gustaw choć wprowadził wiele zmian w polityce wewnętrznej, nie zmienił podupadającego znaczenia Szwecji w tamtym okresie. Niemożność ekspansji jego kraju udowodniła wojna z Rosją, której nie był w stanie wygrać. W następnych latach pozycja państwa została jedynie umniejszona przez porażki w wojnach napoleońskich i stratę Finlandii.

Zakończenie

Szwecja od czasu likwidacji Unii Kalmarskiej prowadziła politykę niezwykle ekspansjonistyczną, która w wielu wypadkach była motywowana w równym stopniu przez chęć powiększenia szwedzkiej potęgi, jak i potrzeby gospodarcze. Za ową agresję jednakże spotkała ją kara. Szwedzi przekonani o sile własnego oręża stawiali przed sobą coraz to większe wyzwania, którym w końcu nie byli w stanie stawić czoła. Zlekceważyli możliwości swoich wrogów, oni zaś, unikając błędu rywali, zniszczyli niegdyś wielkie mocarstwo i nauczili jego mieszkańców pokory.

Literatura

- Carpanetto D. i in. 2007. Historia powszechna, t. 12, Novara
Carpanetto D., Guerci L., Candee-Jacob M. 2007. Historia powszechna, t. 13, Novara
Markiewicz M. (red.), 2002. Historia Polski 1492–1795, Kraków: Wydawnictwo Literackie,
Wójcik Z. (red.), 1999. Historia powszechna XVI–XVII wieku, PWN SA, Warszawa

www.britannica.com/place/Sweden/Code-of-law
www.britannica.com/place/Sweden/The-early-Vasa-kings-1523-1611
www.britannica.com/place/Sweden/The-reign-of-Gustav-II-Adolf
www.britannica.com/place/Sweden/The-reign-of-Charles-XII

STRESZCZENIE

Praca przedstawia historię Szwecji, jej drogę od państwa podległego Danii, poprzez potęgę bałtycką, z którą musiała liczyć się cała Europa, aż po zniszczony wojnami i targany niepokojami cień dawnej świetności.

Przedstawione zostały wydarzenia z historii tego państwa, które doprowadziły do powstania mocarstwa europejskiego, którego władcy chcieli przekształcić Morze Bałtyckie w szwedzkie morze wewnętrzne, tzw. dominium Maris Baltici. W pracy zostały również wskazane postacie historyczne: królów szwedzkich, dowódców i polityków, wielu zdolnych i ambitnych ludzi prowadzących swoją szwedzką ojczyznę do niezliczonych zwycięstw, ale również ludzi niekompetentnych i niezdolnych, którzy marnowali okazje stworzone przez tych pierwszych.

Przedstawiony został proces budowy szwedzkiej potęgi militarnej, jak również próba analizy upadku mocarstwa szwedzkiego, który był nagłym, niespodziewanym wydarzeniem, zaskakującym wszystkich żyjących w ówczesnych czasach na Starym Kontynencie.